

Cronologia de la mort del president Lluís Companys i Jover

A partir dels estudis publicats per l' historiador *Josep M. Solé i Sabaté*. Doctor en Història i Director del Museu d'Història de Catalunya

23 de gener de 1939

Comença l'èxode camí de l'exili de Companys en haver d'abandonar el Palau de la Generalitat a Barcelona, una ciutat silenciosa i buida que és a punt de ser presa militarment per l'autoanomenat "*Ejército de Ocupación*".

13 de desembre de 1939

Sentència del *Tribunal de Responsabilidades Políticas* en que es condemna a Companys, que encara es troba a l'exili, a "*incautación total de bienes, inhabilitación perpetua y extrañamiento perpetuo, proponiéndose al Gobierno, dada la extraordinaria gravedad de los hechos realizados por el condenado, le sancione asimismo con la pérdida de la nacionalidad española*".

26 d'abril de 1940

Decret del règim franquista que atribuïa al Ministerio Fiscal la instrucció sobre la "*Causa General sobre la dominación roja en España*" que donarien peu a les principals acusacions que més endavant inculparien al president Lluís Companys : la responsabilitat de repartir armes la vigília del 19 de juliol de 1936 i l'haver fet front a la rebel·lió que es produïa als carrers de Barcelona. Cal avançar aquí que la declaració del president que faria a Barcelona per la "*Causa General*", quan ja s'instruïa el sumaríssim que el duria al Consell de Guerra, va arribar tard a l'auditori militar, ja que ho feu quan el president havia estat ja executat.

2 de juliol de 1940

Ordre de les altes instàncies de l'Estat Espanyol per traslladar il·legalment Companys de París a Madrid. Amb aquesta finalitat el ministre de Governació espanyol, Ramon Serrano Suñer, d'acord amb el general Franco, enviava a la

Exposició “Causa nº 23468” contra Lluís Companys i Jover : Les atrocitats jurídiques d’un crim d’Estat – Cronologia.

zona ocupada de França el secretari general de la Dirección General de Seguridad, anomenat Coronado, i dos alts funcionaris més.

Des de l’ambaixada franquista de París es realitzen informes sobre les gestions realitzades per fer efectives les detencions de republicans exiliats. Apareix aquí cooperant-hi l’agent de la policia espanyola Pedro Urraca Rendueles.

23 de juliol de 1940

El *Tribunal Especial para la Represión de la Masonería y el Comunismo* li obrí un expedient, que després de la mort de Companys va dictaminar “*sobreseimiento definitivo por la muerte del presunto culpable*”

29 de juliol de 1940

El ministre encarregat de l’ambaixada espanyola a París informa d’un important volum de documentació requisada (Actes de la Generalitat, fitxer amb dades personals dels exiliats).

13 d’agost de 1940

Detenció per la policia militar alemanya a França, no la Gestapo com s’havia dit, a La Baule-les-Pins, en un modest xalet de nom bretó: *Kar Himer Bad*, on s’havia refugiat per les recomanacions del ministre francès de l’Interior, Albert Sarraut. Dies després passaran a la presó de *La Santé* de París, ell, el nebot de la seva muller i la seva muller Carme Ballester.

22 d’agost de 1940

Acord entre la representació diplomàtica de Mèxic a França i el govern de Vichy segons el qual quedaven sota la protecció diplomàtica mexicana els republicans catalans i espanyols fossin on fossin del territori francès, ocupat o no pels alemanys. Una notícia que beneficiarà a milers d’exiliats, però no a Companys.

26 d’agost de 1940

Comunicat adreçat a la direcció de la presó de La Santé, enviat pel ministre conseller encarregat de l’ambaixada espanyola de París, per tal que “*Companys sea entregado a primeras horas del día de mañana al señor Urraca, para su conducción a Madrid*”.

Exposició “Causa nº 23468” contra Lluís Companys i Jover : Les atrocitats jurídiques d’un crim d’Estat – Cronologia.

27 d’agost de 1940

Inici del trasllat fins a Madrid. En cotxe i custodiat per un oficial alemany, viatge sota el control de Pedro Urraca Rendueles. La responsabilitat de l’entrega de Companys és obra del general Franco i les autoritats dependents d’ell.

29 d’agost de 1940

Arriba a Madrid on és tancat al calabós número 11 de la Dirección General de Seguridad, a la cèntrica Puerta del Sol. Des de la seva detenció per la policia militar alemanya a la Bretanya francesa , i el seu pas per la presó de La Santé, el tracte fou sempre correcte dins la condició de pres, malgrat la il·legalitat del procés, de la qual n’era fins i tot conscient el responsable policial espanyol de la seva conducció a Espanya, com ho mostra el fet de voler-lo fotografiar, abans de la seva entrega, com a prova escrupolosa de l’estat correcte del presoner.

A Madrid tot canvià.

17 i 18 de setembre de 1940

Primers interrogatoris oficials els quals es van incloure al procés sumaríssim que s’hauria de celebrar a Barcelona. En el dies anteriors havia estat sotmès a quinze dies de total comunicació, en el transcurs dels quals no va poder netejar-se ni canviar-se de roba. Els testimonis que el van poder veure després d’aquella comunicació el descriuen en un estat decrepit. Durant les cinc setmanes que passà a la Dirección General de Seguridad, Lluís Companys és torturat –les ferides van durar-li fins la seva mort-, vexat, insultat i objecte de tota mena d’escarnis. De vegades alts jerarques de l’estat (General Franco?, Serrano Suñer?) acompanyats de l’oficial de guàrdia eren invitats a contemplar –com un macabre espectacle- aquell pres. Alguns li llençaven rosegons de pa sec o monedes, o escopinades. D’altres li feien abocar sorra al terra per posteriorment fer-li recollir amb les mans, de forma repetitiva fins a l’extenuació...

3 d’octubre de 1940

Obligat retorn del president a Barcelona des de Madrid... En coneixem tots els detalls del viatge pel pres que el va acompanyar, Máximo Gracia Royo, ben bé fins a Saragossa, on aquest anava destinat. Finalment és conduït al castell de Montjuïc, aleshores presó militar. El capità general de Catalunya, general

Exposició “Causa nº 23468” contra Lluís Companys i Jover : Les atrocitats jurídiques d’un crim d’Estat – Cronologia.

Orgaz, així ho determina molest per aquest trasllat des de Madrid de tèrbols intencions. La raó per la qual el general Franco decidí que el President de la Generalitat de Catalunya fos sotmès a un Consell de guerra sumaríssim d’oficials generals i que fos executat a la mateixa capital catalana, a més d’obeir a motius tèrbols com hem dit de difícil suposició, neix ja en produir-se la revolta militar de juliol de 1936. Tothom qui s’oposés a la rebel·lió del militars colpistes, seria considerat “rebel”, una curiosa i malèvola inversió dels conceptes i a tots ells se’ls hi aplicaria el Codi de justícia militar.

El mateix dia s’inicia ja el procediment número 23.468 : “*Sumarísimo ordinario contra Luis Companys Jover por el delito de rebelión militar*”.

4 d’octubre de 1940

Compareixença davant el jutge instructor a la mateixa presó de Montjuïc on Companys afirma i ratifica tot el que ja havia declarat a Madrid el 18 de setembre, que segons constava : “*Las manifestaciones que ha hecho debe tenerse en cuenta que a falta de memoria ve las cosas como una nebulosa, por haber sufrido en Francia recientemente una tragedia íntima [vol dir la desaparició del seu fill Lluís] y por la incomunicación que ha sufrido*”. Malgrat tot, noblement afirma Companys : “*que declara y reconoce que siempre ha hecho todo lo posible para el triunfo de la causa que defendió*”.

Nomenament de testimonis. Cap que pogués declarar favorablement a Companys, atesos els seus antecedents i el lloc que ocupaven dins el règim dels vencedors. Ell, que tant havia fet, malgrat les més adverses circumstàncies, per salvar la vida de milers de persones, durant la guerra i en període revolucionari.

Les acusacions més repetides són les de catalanista o separatista, la de ser polític d’esquerres, la de lladronici i sobre la seva vida privada.

7 d’octubre de 1940

El jutge dicta l’acte de processament, un cop pretesament complerts els anteriors passos. Com a conseqüència el President és informat pel jutge instructor que ha d’anomenar un defensor, el qual ha de ser per força un militar. Companys s’hi nega, tot afirmant que l’únic que el podia jutjar era el Parlament de Catalunya, que era qui l’havia elegit i a qui havia de donar raó i

Exposició "Causa nº 23468" contra Lluís Companys i Jover : Les atrocitats jurídiques d'un crim d'Estat – Cronologia.

defensa dels seus actes. Finalment se li assigna un militar d'ofici : Ramón de Colubí, amb qui Companys, malgrat les seves divergències evidents, hi crea un vincle humà, davant de la seva actuació noble i honesta.

12 d'octubre de 1940

El capità general de la IV Regió Militar, Luis Orgaz, marca el dia i l'hora del Consell de guerra: dia 14 a les 10 del matí.

13 d'octubre de 1940

Es dictamina la composició del *Consejo de guerra de oficiales generales*. La majoria eren militars d'edat avançada, retirats, i mobilitzats expressament per formar part d'aquest tribunal. Es dona la circumstància que tots ells tenen un tret en comú : que no havien participat activament en la guerra. El franquisme aprofitava l'avinentsa per comprometre'ls amb la repressió, això va formar part d'una estratègia del règim per provocar un enroc de la milícia amb el franquisme.

14 d'octubre de 1940

Inici del Consell de guerra a les 10 del matí, a la sala del front sud del pati d'armes del mateix Castell de Montjuïc. El judici es féu en el més complet secret imposat per les autoritats franquistes, alhora la muntanya estava presa sota el més estricte control de la Guàrdia Civil. Tots els soldats del castell estaven en la més estricta incomunicació.

Hi assistiren 150 persones, ja que es simulava "*una audiencia pública*", rigorosament identificades i escorcollades.

L'entrada de Companys a la sala va generar una gran expectació. Caminava lentament i amb gran dignitat. Calçava les mateixes espadenyes del dia en què havia estat detingut, un vestit gris i corbata blanca, i el mocador blanc a la butxaca superior de l'americana. Comença el "*juicio*" ...

Lectura de l'apuntament que era extens, el sumari era molt breu tanmateix. I havia una peça separada, que era la documentació entregada pels testimonis acusadors Manuel Bravo Montero –membre de l'anomenat "*Rondín Anti-marxista*" amb afany repressiu sobre els "*rojo-separatistas*", personatge tèrbol

Exposició “Causa nº 23468” contra Lluís Companys i Jover : Les atrocitats jurídiques d’un crim d’Estat – Cronologia.

involucrat en diversos afers, que va morir assassinat a Xipre- i Joaquín María Balcells -metge empresonat en zona republicana en temps de la guerra civil-.

El Consell de guerra sumaríssim es fonamentaria en la seva actuació davant l’alçament militar del 19 de juliol i en les calúmnies greus a la seva vida privada.

Després d’un descans de 10 minuts, el fiscal el reprèn amb l’acusació de “*adhesión a la rebelión militar* “, i que per tal motiu, demana la pena de mort per a l’acusat. Recordis que “tothom qui s’oposés a la rebel·lió del militars colpistes, seria considerat “rebel”, una curiosa i malèvola inversió dels conceptes i a tots ells se’ls hi aplicaria el Codi de justícia militar” (pàg. 4 d’aquest mateix document).

El defensor Ramón de Colubí va demanar una pena de vint anys i un dia de reclusió, tot al·legant que en els temps convulsos que va haver d’afrontar va salvar la vida a uns 250 o 300 militars i paisans que havien participat en l’alçament, i que mitjançant indults de les penes de mort, havia sabut frenar els impulsos de les masses i canalitzar la repressió, i que havia sabut ser fidel a si mateix i a la seva ideologia.

La declaració final de Companys va impressionar per la seva serenitat i grandesa humana. Va parlar amb veu reposada i ferma, amb senzillesa. Va dir que no volia comentar els miserables informes sobre la seva vida privada, és declarà totalment responsable de la seva actuació pública com a dirigent polític i com a President de la Generalitat de Catalunya, i de tots els seus col·laboradors en tot el temps. Va dir que no se’l jutjava a ell sinó al President de la Generalitat de Catalunya, “ *la historia nos juzgará a todos en nuestra intención* “ “ *...moriré por mis ideales* “ “ *Ah! Y sin sombra de rencor* “.

El Consell de guerra sumaríssim va durar una hora : una mostra més del que només fou un tràgic simulacre judicial. La sentència que fou dictada era la condemna a mort. Des de Madrid es va prohibir taxativament qualsevol comunicació a la premsa.

El general Orgaz, capità general de la IV Regió Militar, aprovava la sentència per la qual aquesta es convertia en ferma i d’executòria immediata, sense cap possibilitat de demanda, ni del sinistre “ *enterado* ” del general Franco.

15 d'octubre de 1940

A les 6 del matí, en compliment del que es disposava a la llei espanyola en el cas de les execucions de la pena de mort, Lluís Companys, tot fent un petit passeig i fumant un cigarret, s'adreçà a la comitiva fúnebre tot dient-los: " *Vamos ya...* "

El lloc de l'execució fou el fossar de Santa Eulàlia del mateix castell. La comitiva hi arriba, Companys s'acomiada especialment del seu defensor amb qui ha establert vincles humans malgrat tot, no vol que se li embenin els ulls, s'afronta de cara al piquet d'execució, es descalça, i abans de caure sota les bales crida amb força i fermesa: " *Per Catalunya* ".

L'acta de defunció certifica que el President de la Generalitat de Catalunya va morir " *por hemorragia interna traumática* " ... un escarni més... un eufemisme immoral per silenciar el crim d'Estat que s'aplicà contra la vida del President.

